

Orvosszakértők a büntetőeljárásban

A halottszemle és a halottakkal kapcsolatos eljárások

Készítette: Milovszky Tamásné (MITRAAA.PTE)

Igazságügyi igazgatási szak, levelező tagozat

1. Az igazságügyi szakértőkről

1.1 A bizonyítás

A bizonyítás elsődleges célja a múltban történt tények megismerése, megállapítása, majd ezek alapján a helyes következtetés.

Eljárásjogi értelemben a bizonyítás a jog által szabályozott tevékenység, amelyben meghatározott alanyok, konkrét bizonyítási eszközökkel vehetnek részt. Tevékenységük a törvényileg meghatározott kérdések eldöntésére irányul.

„A közvetett bizonyítékoknak olyan zárt logikai egységet kell alkotniuk, melyek kétséget kizáróan bizonyítják a vádlott bűnösségét és kizárják annak a lehetőségét, hogy a vádlotton kívül más személy volt az elkövető.”

(Fővárosi Bíróság 11. B.275/2001)

A bizonyítási eljárást addig kell folytatni, amíg az ügy érdemi szempontjából lényeges tények, körülmények nem nyernek egyértelmű bizonyítást.

1.2 A szakértők

Szakértők bevonását a büntetőeljárásba a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény szabályozza.

99. § (1) Ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.

(2) Szakértő alkalmazása kötelező, ha

- a) a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés személy kóros elmeállapota, alkohol-, illetőleg kábítószer függősége,
- b) a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés kényszergyógykezelés vagy kényszergyógyítás szükségessége,
- c) a személyazonosítást biológiai vizsgálattal végzik,
- d) elhalt személy kihantolására kerül sor.

(3) Szakértőt a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság alkalmazhat.

100. § (1) A szakértő alkalmazása kirendeléssel történik. A szakértő kirendeléséről szóló határozatnak meg kell jelölnie

- a) a szakértői vizsgálat tárgyát és azokat a kérdéseket, amelyekre a szakértőnek választ kell adnia,
- b) a szakértő részére átadandó iratokat és tárgyakat, ha az átadás nem lehetséges, az iratok és a tárgyak megtekintésének helyét és idejét,
- c) a szakvélemény előterjesztésének határidejét.

(2) Ha a szakvélemény elkészítéséhez sürgős részvizsgálatra van szükség, e vizsgálat kirendelő határozat nélkül, az ügyész vagy a nyomozó hatóság szóbeli rendelkezése alapján is elvégezhető.

101. § (1) Rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni. Ha a vizsgálat jellege szükségessé teszi, több szakértő is kirendelhető. Ez úgy is történhet, hogy a kirendelés csak a szakértői csoport vezetőjét jelöli ki, és feljogosítja őt arra, hogy a többi szakértőt bevonja.

(2) A halál oka és körülményei, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni. Jogszabály más esetben is kötelezővé teheti több szakértő alkalmazását.¹

1.3 Az igazságügyi szakértők

Hazánkban az igazságügyi szakértők tevékenységét hosszú ideig az 53/1993. (IV.2.) Kormányrendelet szabályozta, majd 2005-ben a parlament elfogadta az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005.évi XLVII. törvényt.

1. § (1) Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a bíróság, a közjegyző, az ügyészség, a rendőrség és a jogszabályban meghatározott más hatóság (a továbbiakban együtt: hatóság) kirendelése, vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel segítse a tényállás megállapítását, a szakkérdés eldöntését.²

1.4 A szakértői vizsgálatok

Fontos, kapcsolódó jogszabályi feltételeket és szabályokat tartalmaz még a 2/1988. (V.19.) IM rendelet, melynek III. fejezete a szakértői vizsgálatok.

Szakértői vizsgálatok:

1. Orvosszakértői vizsgálatok:

- Halottszemle
- Boncolás
- Kihantolás
- Vércsoportvizsgálat
- Alkohol és más bódulatkeltő szer okozta befolyásoltság vizsgálata
- Elmeállapot vizsgálata
- Egyéb orvosszakértői vizsgálat

2. Vegyészszakértői vizsgálat

3. Közlekedésszakértői vizsgálat

Az igazságügyi orvostan nem jogi jellegű tudomány, de eredményeit a bűnügyi tudományok felhasználják. A büntetőjog segédtudománya, amely a sérüléseket, az egészségromlást, vagy halált okozó bűncselekmények kapcsán nyújt segítséget. Gyakran a bűncselekmény minősítése és így a büntetés mértéke múlik az orvosszakértői véleményen. Jelentősége lehet a

felelősségre vont személy elméleti állapotának, beszámítási képességének vizsgálatának, valamint annak a vizsgálatának, hogy az elkövetés idején alkohol, vagy kábítószer hatása alatt állt, állhatott-e.

Az orvosszakértők feladata a büntetőeljárás során az orvosi szakkérdésekben való véleményadás. A véleményadás alapját az orvosszakértői vizsgálat képezi, amely történhet szemlén, iratok alapján és bírósági tárgyaláson.

2. A halál beállta, a hullajelenségek

A halottvizsgálatot végző orvos feladata megállapítani a halál

- tényét,
- idejét,
- és a valószínűsíthető okot.

2. 1 A halál meghatározása

A halál klasszikus meghatározása „a légzés és a keringés visszafordíthatatlan megszűnése”.

A halálnak, mint biológiai jelenségeknek a megfogalmazása Genersich Antal nevéhez fűződik: *„a halál az agyvelői és gerincvelői rendszer végső és teljes bénulása, melynek következtében a légzés és a szívverés minden élettani működése a minimumra száll le, és rövid idő alatt teljesen megszűnik”.*

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény a halál fogalmát a következőképpen definiálja:

216. § E fejezet alkalmazásában

- a) *klinikai halál: a légzés, a keringés vagy az agy működésének átmeneti megszűnése, amely nem jelenti a halál vagy az agyhalál beálltát;*
- b) *agyhalál: az agy - beleértve az agytörzset is - működésének teljes és visszafordíthatatlan megszűnése;*
- c) *halál: amikor a légzés, a keringés és az agyműködés teljes megszűnése miatt a szervezet visszafordíthatatlan felbomlása megindul;*³

2.2 A hullajelenségek

A halál beálltának biztos jele, a hullajelenségek megjelenése.

Ezek két csoportba oszthatók:

1. Korai hullajelenségek:

- süllyedéses hullafoltok,
- hullamerevség,
- a testhőmérséklet csökkenése,
- kiszáradás.

2. A késői hullajelenségek (a holttest bomlásával kezdődnek):

- rothadás,
- mumifikáció,
- hullaviaszos átalakulás.

Az egészségről szóló 1997. évi CLIV. törvény az alábbiak szerint rendelkezik:

217. § (1) A halál bekövetkezését halottvizsgálattal kell megállapítani. A halottvizsgálat minden olyan körülményre kiterjed, amely a halál

a) bekövetkezése tényének,

b) bekövetkezése módjának (természetes módon bekövetkezett vagy rendkívüli halál),

c) okának megítéléséhez szükséges.

(2) Az (1) bekezdés a) pontjában foglaltak megállapítására a mentőtiszt vagy a külön jogszabály szerinti orvos jogosult. Az (1) bekezdés b)-c) pontjában foglaltak megállapítására kizárólag a külön jogszabály szerinti orvos jogosult.

3. A rendkívüli halál

3.1 Eljárás rendkívüli halál esetén

34/1999. (IX. 24.) BM-EüM-IM együttes rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról:

1. § (1) A halottvizsgálatot a 2. § szerinti orvos végzi, a halál bekövetkezésének tényét mentőtiszt is megállapíthatja. A halál bekövetkezését vagy a magzat halva születését elsőként észlelő személy, illetőleg az általa értesített rendőri vagy egészségügyi szerv köteles a halálesetet a 2. §-ban foglaltak szerint illetékes orvossal haladéktalanul közölni.

(2) A halottvizsgálatot az arra illetékes orvosnak haladéktalanul, de legkésőbb a halálesetről való értesülésétől számított 6 órán, a 2. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti esetben, valamint közterületen vagy nyilvános helyen történő halál esetén, soron kívül, de legfeljebb 2 órán belül kell elvégeznie.

(4) A halottvizsgálatot végző orvos, ha a vizsgálat során rendkívüli halál esetét észleli [Eütv. 218. § (3) bekezdés] köteles erről a külön jogszabályban meghatározott hatóságot (továbbiakban: hatóság) azonnal értesíteni, és intézkedni, hogy a holttest és környezete a hatóság megérkezéséig érintetlenül maradjon. A halottvizsgálatot végző orvos - amennyiben a hatóság felkéri - részt vesz a szemlén, a szemlejegyzőkönyv orvosi részét kitölti, aláírja és orvosi bélyegzője lenyomatával látja el.⁴

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény a következőképpen rendelkezik:

218. § (1) Rendkívüli halál esetén - a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - hatósági eljárást kell lefolytatni és az elhunyt hatósági boncolását kell elrendelni.

(2) Ha a halál oka és körülményei vizsgálatánál bűncselekmény elkövetésének gyanúja merül fel, a büntetőeljárás szabályai szerint igazságügyi orvosi boncolást kell elrendelni.

(3) A hatósági, illetve az igazságügyi orvosi boncolás célja a halál okának, bekövetkezése körülményeinek tisztázása.

(4) Rendkívüli az a halál, amelynek természetes módon való bekövetkezését a körülmények kétséggé teszik, így

a) bekövetkezésének körülményei bűncselekmény elkövetésére utalnak,

b) közlekedési vagy foglalkozás körében bekövetkezett baleset okozta vagy annak gyanúja merül föl,

c) egyéb baleset vagy mérgezés okozta, és a halál bekövetkezésével összefüggésben szükséges a felelősség vizsgálata,

d) öngyilkosság okozta, vagy a körülmények arra utalnak,

e) az egészségügyi ellátás során következett be, és az egészségügyi dolgozó foglalkozási szabályszegésének gyanúja merül föl,

f) bekövetkezésének előzményei, körülményei ismeretlenek, vagy nem állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekből megalapozottan következtetni lehetne a halál bekövetkeztének körülményeire,

g) fogvatartott elhalálozása esetén.

(5) A személyazonosság megállapításáig a rendkívüli halál esetén követendő eljárást kell alkalmazni, ha az elhunyt személyazonossága ismeretlen.

3.1 A rendkívüli halál fajtái

1. Erőszakos halál vagy erőszakos halál gyanúja: amikor a halál erőszakos behatás (életellenes bűncselekmény), valamilyen baleset (közlekedési, ipari, háztartási), vagy öngyilkosság következtében állott, vagy állhatott be. Egyes esetekben az erőszakos halál ténye nyilvánvaló, máskor feltételezhető. Ha gyanú van arra, hogy egy korábbi erőszakos behatással kapcsolatban következett be a halál, vagy valamely bűnös behatás következménye, a haláleset az erőszakos halál gyanúja folytán szintén rendkívüli halálesetnek minősül.

Külső erőszak okozta halálokok:

a. Tompa erőbehatásra kialakult sérülések és halálokok:

- a fej tompa sérülései,
- a mellkas tompa erőbehatásra létrejött sérülései,
- a hasüregi szervek tompa erőbehatással létrejött sérülései.

b. Élel és/vagy hegygel rendelkező tárggyal okozott sérülések és halálokok:

- metszett sérülések,
- vágott sérülések,
- szúrt sérülések.

c. Lövési sérülések.

d. Fulladásos halálnemek.

e. A testhőmérséklet változásra bekövetkező kórképek:

- égési sérülések,
- elektromos áramütés,
- villámcsapás.

2. Altatás, érzéstelenítés, műtét vagy vérátömlesztés közben, illetőleg ezekkel összefüggésben bekövetkezett haláleset: fennáll, vagy fennállhat annak a gyanúja, hogy a gyógykezelés során valamilyen hiba, tévedés, mulasztás történt és a halál ennek a következménye.

3. Orvosi gyógykezelés hiányával kapcsolatos haláleset: azokban az esetekben, amikor az elhunyt orvosi gyógykezelés nélkül halt meg fennállhat annak a gyanúja, hogy valaki szándékosan mulasztotta el az orvos hívását, a gyógykezelés biztosítását, és ezzel a halál beálltát elősegítette.

4. Tisztázatlan halálokok: ebbe a csoportba az úgynevezett hirtelen halálesetek tartoznak. Közös jellemzőjük, hogy a halál okát a halottvizsgálatot végző orvos nem tudja megállapítani. Hirtelen halálról akkor beszélünk, ha valaki látható külső ok nélkül, látszólag jó egészségi állapotban, hirtelen (percek, órák alatt) hal meg. Mivel a halál oka ismeretlen, mindig gyanú van arra, hogy a halál valamely külső behatás következtében (pl. mérgezés) állt be, így ezeket rendkívüli halálesetként kell kezelni.

Hirtelen halálokok:

a. A keringési rendszer hirtelen halált okozó megbetegedései:

- koszorúsverőér elzáródás és heveny szívizom elhalás,
- szívizom hegesedés talaján létrejött kamrarepedés,
- a szívbillentyűk megbetegedései,

- a szívizom gyulladásos elváltozásai,
 - a mellkasi főverőér tágulat repedése,
 - szívnagyobbodás, szívelhártyásodás.
- b. A légzőszervek megbetegedései okozta hirtelen halál:
- tüdőverőér elzáródás,
 - gégebemenet elzáródása,
 - légzőszervek gyulladásos elváltozásaihoz csatlakozó hirtelen halál.
- c. Hasüregi elváltozások okozta hirtelen halál.
- d. Hirtelen halál újszülött és csecsemőkorban.

5. Holtan talált ismeretlen személy: ezekben az esetekben a halál körülményei keltik vagy kelthetik a külső behatás gyanúját. Ha a halál beállta idején senki nem tartózkodott az elhunyt mellett, akkor a halál bekövetkezésének módja tisztázatlan és ezért gyanúkeltő, ha a személyazonosság is tisztázásra szorul, akkor hatósági boncolással kell megállapítani.

4. Orvosszakértői vizsgálatok

4.1 Halottszemle

Ha azt állapítja meg a halottvizsgálatot végző orvos, hogy rendkívüli haláleset történt, köteles erről a hatóságot értesíteni és intézkedni arról, hogy a halott és környezete a hatóság megérkezéséig érintetlen maradjon. A hatóság intézkedik a hatósági boncolás elrendeléséről és a holttest elszállításáról.

A halottvizsgálatot végző orvos a hatóság felkérésére részt vehet a szemlén, a szemlejegyzőkönyv orvosi részét kitöltheti, aláírhatja és bélyegzőjével elláthatja.

„A helyszíni szemle olyan eljárási cselekmény, amelynek során a büntetőeljárési jog által meghatározott alakiságok betartása mellett rögzítik a helyszínen talált állapotot, helyzetet, körülményeket, felkutatják a nyomokat, nyomhordozókat, anyagmaradványokat, egyéb elváltozásokat és ezek összefüggéseit, hogy a szemle eredményei a nyomozás számára adatokat nyújtson, a bíróság előtt pedig tényeket bizonyítsanak, és a valóságot érzékeltessék.”
(Krimináltaktika I., Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998, 13. o.)

A halott szemlével kapcsolatos szabályozást a 2/1988. (V.19) IM rendelet III. fejezete és az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 6. számú módszertani levele tartalmazza, amelynek a halottakkal kapcsolatos igazságügyi orvosszakértői tevékenységről címet viseli.

40. § (1) A halottszemlénél elsősorban igazságügyi orvostani szakképesítéssel rendelkező szakorvost, ha pedig a késedelem a halottszemle megtartását akadályozza, más - körzeti, rendelőintézeti stb. - orvost kell alkalmazni.

(2) Rendkívüli halál esetén a halottszemle megtartásába - indokolt esetben - más szakértőt is be kell vonni.

41. § A halottszemlén jelen lehet, de abban nem működhet közre az az orvos, aki a meghalt személyt a halált megelőző időszakban gyógykezelte. A kezelőorvos a meghalt személy betegségére, az alkalmazott gyógykezelésre vagy az orvosi beavatkozásra vonatkozó felvilágosítást az orvosi titokra való hivatkozással a halottszemlét végző orvosnak vagy a kirendelő szerv eljáró tagjának nem tagadhatja meg.

42. § (1) A helyszín eredeti állapotáról és fontosabb részleteiről fényképfelvételt és vázrajzot kell készíteni.⁵

Az orvosi halott szemle előtt helyszín eredeti állapotáról és fontosabb részleteiről - különösen a halott helyzetéről, egyes sérüléseiről - fényképfelvételt, ha ez nem lehetséges, vázrajzot kell készíteni. Fontos, hogy az orvosszakértő a fényképfelvétel készítésénél is jelen legyen, mivel ügyelnie kell arra, hogy a halottat vagy a sérüléseket a méretarányoknak megfelelően fényképezzék.

A holttestről a ruhát - a szükséghez képest - a halottszemlén részt vevő orvos intézkedése szerint, illetőleg közreműködésével lehet eltávolítani. Ismeretlen holttest esetén el kell végezni az azonosításhoz szükséges teendőket.

(2) A halottszemlét végző orvosnak meg kell győződnie arról, hogy az elhunyt tett-e életében a külön jogszabály által meghatározott módon - nyilatkozatot a gyógyító célú felhasználásra történő szerv és szövet kivétele ellen (a továbbiakban: tiltakozó nyilatkozat).

(3) Ha a tiltakozó nyilatkozatot tartalmazó irat az elhunyt hozzátartozójának birtokában van, azt köteles átadni a halottszemlét végző orvosnak.

43. § (1) A halottszemléről - ha nem a helyszíni szemlével együtt történik - az eljáró hatóság egyidejűleg jegyzőkönyvet készít. A jegyzőkönyvben fel kell sorolni a halottszemlén közreműködő személyek (az eljáró hatósági személy, a közreműködő orvos) nevét és munkahelyét, valamint a jelenlevő kezelőorvos nevét és lakóhelyét.

(2) A jegyzőkönyvet a halottszemlén részt vevő valamennyi személy aláírja.

Az orvosszakértőnek azért, hogy a jegyzőkönyv a jogszabályban rögzített tartalmi feltételeknek megfelelően, az alábbiak szerint kell eljárnia:

- a. Meg kell állapítani a halál körülményeit és feltehető okát. Erre következtetni lehet: a holttesten észlelhető jellemző külerőszaki behatás nyomaiból vagy a szabad szemmel külsőleg is látható kóros elváltozásokból, a helyszín egyes adataiból, a bejelentő, illetőleg a hozzátartozó közléseiből, a ruházatban vagy a környezetben található orvosi leletekből. Figyelembe veendő, hogy sértetlen bőrfelület vagy tapintható ép csontváz mellett is lehetségesek súlyos belső sérülések.

- b. Meg kell vizsgálnia az orvosszakértőnek a holttest állapotát, és meg kell állapítania a halál bekövetkezésének időpontját. A klinikai, illetőleg az agyhalál bekövetkezésének időpontjára hozzávetőlegesen, nagy óvatossággal következtetni lehet a hullajelenségek kialakulása, valamint a lokális, supravitalis jelenségek kiválthatósága maximális időtartamának ismeretében. A véleményezés azonban különös gondosságot igényel, mivel számos tényező (a halál oka, a környezet hőmérséklete, az izomzat tömege, gyógyszerek hatása stb..) jelentős mértékben megváltoztathatja a közölt időtartamokat. A hullajelenségekről a fentiekben már volt szó.
- c. Meg kell állapítania az orvosszakértőnek a holttesten lévő sérüléseket, ehhez a halottat (ha ruha van rajta) le kell vetkőztetni. A fenti jogszabály rendelkezése alapján „a holttestről a ruhát a halottszemlén résztvevő orvos intézkedései szerint, illetőleg közreműködésével lehet csak eltávolítani”. A levetkőztetés során ügyelni kell arra, hogy másodlagos szennyeződés ne keletkezzék. Ha ez bekövetkezik, akkor a holttest levetkőztetése ne a helyszínen történjen. Ha a halál körülményei felöltözött állapotban is megállapíthatók, akkor a holttest levetkőztetése a helyszínen a legszükségesebbre korlátozható, vagy attól el is lehet tekinteni. Ilyenkor a lemeztelenítés a boncolás során történik meg. Ebben az esetben a halottal együtt minden a boncolási helyiségbe szállítandó. Amennyiben nem orvosszakértő, hanem az állami egészségügyi szolgálat orvosa (pl. körzeti orvos) vesz részt a halottszemlén, a holttestet szabály szerint a helyszínen kell levetkőztetni és megvizsgálni. Ha a holttest levetkőztetése a helyszínen történik, akkor azt lehetőleg az eljáró orvosszakértő, vagy orvos végezze az igazságügyi orvostan szabályai szerint, a boncmester, vagy a bűnügyi technikus segítségével. Közben meg kell vizsgálni a ruházatot és az abban lévő tárgyakat.
- d. Azonosítani kell az orvosszakértőnek a ruházat sérüléseit a testen lévő sérülésekkel. A ruházat nyomtani vizsgálata a nyomszakértő feladata, ha azonban bármely biológiai nyom vizsgálata szükséges, azt és értékelését az orvosszakértő végzi.
- e. Fel kell kutatnia az orvosszakértőnek a holttesten és a környezetében található biológiai és más szennyeződéseket, továbbá azokat a nyomokat, amelyek a haláleset tisztázásához szükségesek és arra jellemzőek lehetnek, származhatnak akár a holttestből, akár az elkövetőtől vagy más személytől.
- Ilyennek lehetnek: a vérnyomok mennyiségének felbecsülése, a vérnyomok lefutási irányának, alakjának a testen, a ruházaton (a cipőkön, a cipőtalpon is), valamint a környezetben való eloszlásának megállapítása, a friss és beszáradt vérlefutások, vérnyomok, esetleg keveredésük rögzítése, a kezeken lévő vérfröccsenési, pörkölődési

nyomok feltalálása, hányadékból származó anyagok, gyógyszerek, vegyszerek biztosítása. Ha a halottszemle során a fedetlen részeken (különösen a kezeken) a szennyeződések kellőképpen nem vizsgálhatók, a nyomokat meg kell óvni nylon fóliával, zacskóval.

- f. Az orvosszakértőnek közreműködnie kell a megóvandó biológiai nyomok kiválasztásában és azok biztosításában.
- g. Vizsgálnia kell az orvosszakértőnek, hogy az erőszakos halálesetknél a helyszínen vagy a holttest környezetében talált eszköz, eszközök vagy szerek az adott sérülés vagy a halál előidézésére alkalmasak lehetnek-e.
- h. Vizsgálnia kell, hogy a holttest helyzetét változtatták-e, illetőleg a helyzet és az észlelt helyszín megfelel-e az elkövetési módnak és az elkövetés helyének. Megállapítandók a test esetleges szállítására utaló, a vonszolást jelző nyomok a testen, a ruházaton, a cipőkön (pl. föld-, fűszennyeződés, ruházat félrecsúszása).
- i. Ismeretlen holttest esetén az orvosszakértői vizsgálatnak ki kell terjednie mindazon fontos sajátosságok kiemelésére is, amelyek a személyazonosság megállapításához fontosak lehetnek (pl. fogazat, tetoválás, műtéti hegek).
- j. A holttest helyszínről való elszállításának felügyelete szintén az orvosszakértő feladata. A halottszemlén résztvevő orvos köteles megbizonyosodni a holttesten elhelyezett és az azonosságot félreérthetetlenül bizonyító jelzésről (lábcédula). Ajánlatos lehet a hulla teljes beburkolása plastik fóliába, vagy felvágott zsákszerű anyagba, a nyomok különleges biztosítása érdekében.

4.2 A halottszemle végrehajtása

A holttestet - a már említett módon - le kell vetkőztetni, és minden oldalról alaposan meg kell szemlélni. Meg kell vizsgálni az összes testnyílásokat. Ügyelni kell a halál biztos jeleire: a hullafoltok színére, intenzitására és helyére, elnyomhatóságára; a hullamerevségre; a nyomási helyek eltéréseire az alaki eltérésekre

A hajas fejbőrt át kell tapogatni; a duzzanat, haematoma, körülírt mozgathatóság, továbbá vérzés a szájból, a fülből és az orrból koponyatörésre gyanús. Ha a fülkagylóban vér található, vizsgálni kell, hogy vajon nem kívülről, esetleg más testnyílásból jutott-e oda. A nyakon, az arcon és a fejen található pontszerű vérzések rendszerint a fulladásos halálra utalnak. E vérzések helyének, kiterjedésének, színének és alakjának gondos leírása segítséget nyújt a későbbi differenciáldiagnosztikai megállapításokhoz. A száj vagy az orrnyílás körül vagy

előtt habgomba jelentkezhethet vízbefulladás, tüdővízenyő (altatószer-mérgezés, CO- vagy növényvédőszer-mérgezés stb.), megfojtás eseteiben. A szájüregben levő hányadék agyi traumára, alkohol- és CO mérgezésre utalhat.

A szájüregben levő vér származhat a szájüreg és a koponyaalap traumás sérüléseiből, a gyomor vagy a nyelőcső vérzéséből (májzsugor), tüdővérzésekből. Pontos meghatározandó a vér mennyisége, illetőleg minősége. Friss holttest esetén ajánlatos megvizsgálni a száj szagát is, a mellkasra nyomást gyakorolva. Ez a szag tipikus lehet uraemia, alkohol-, aceton-, cián-, növényvédőszer-mérgezések stb.. eseteiben.

Meg kell vizsgálni az esetleges nem természetes mozgathatóságot a nyaki gerinc és a medence területén.

A mellkason vizsgálandó a szimmetria, a rendellenes mozgathatóság, a bőr alatti levegőgyűlem. Megállapítandók az esetleges terhesség jelei vagy a szülés utáni állapot.

A felső végtagokon és a kezeken keresendők a rendellenes mozgathatóság, a védekező elhárító sérülések, az áramjegy, víz hullánál a sodrási nyomok, önkészű lövésnél a Tőtenyezők és a vérfreccsenési nyomok, továbbá minden idegen anyag, illetőleg szennyeződés (pl. haj, szőrszál, elemi szál, textil stb..).

Az alsó végtagokon (a talpon) megállapítandók az áramkilépési helyek, az elsődleges ütközés és más behatások nyomai.

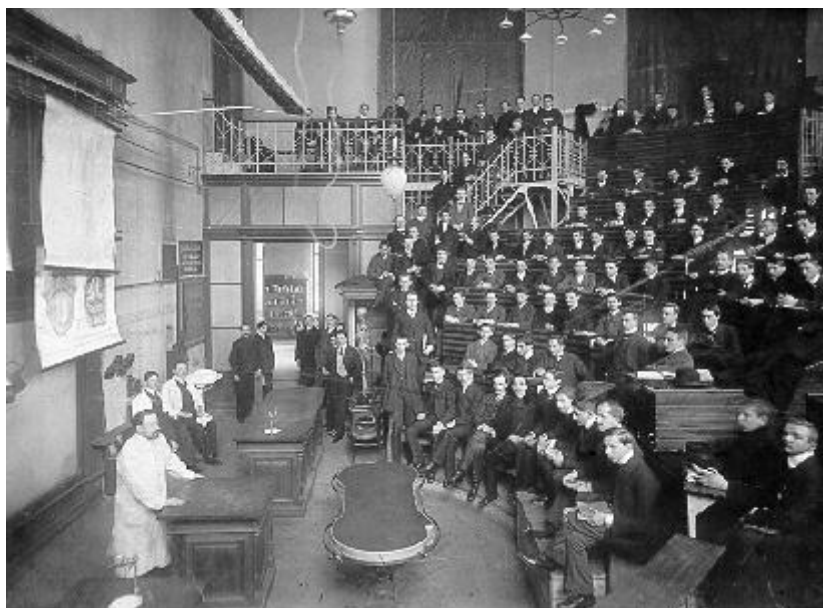
Külön kell foglalkozni a régi sebhelyekkel, műtét utáni hegekkel, öngyilkossági kísérletre utaló esetleges régi hegekkel. Ügyelni kell a régebbi vagy friss injekciós tűbeszúrási nyomokra (orvosi beavatkozások, kábítószert-bevitel stb..).

A vércsoport- és véralkohol-meghatározáscéljaira történő vérvételt - ha indokolt - a halottszemle során kell eszközölni.

4.3 Boncolás

A boncolás a halálok megállapításának objektív módszere. A boncolásnak három fajtáját ismerjük.

1. Anatómiai boncolás: egyetemi oktatás céljából át lehet adni olyan személy tetemét, aki az átadáshoz életében kifejezetten beleegyezését adta, vagy ellene életében nem tiltakozott, temetéséről életében maga nem gondoskodott és hozzátartozója nem jelentkezett, illetve a temetésre kötelezett hozzátartozója az átadáshoz a halált követően 30 napon belül írásban hozzájárult. Az átadás csak ingyenes lehet. Az elszállításról és az eltemetésről az egyetem gondoskodik.

Lenhossék Mihály előadása, 1909.

2. A kórboncolás: célja a kórházakban, gyógyintézetekben elhunytak esetében a klinikai diagnózis ellenőrzése, vagy tisztázása. Főszabály szerint minden elhunytat akár kórházban, vagy azon kívül halt meg kórboncolásnak kell alávetni. Ettől csak akkor lehet eltérni, ha az alábbi feltételek mindegyike fennáll:

- a halottvizsgálat során megállapítást nyert, hogy a halál természetes eredetű, és
- a halál oka egyértelműen megállapítható, és
- a kórbonctani vizsgálatról további lényeges megállapítás nem várható, és
- fekvőbeteg-gyógyintézetben elhunyt esetén a kezelőorvos és a patológus szakorvos, gyógyintézetben kívül a kezelőorvos a kórbonctani vizsgálatot nem tartja szükségesnek.

Vannak olyan esetek, amikor annak ellenére el kell végezni a boncolást, hogy a fentiek közül valamennyi feltétel fennáll. Például ha az elhunytba újrafelhasználható, nagyértékű műszert vagy eszközt ültettek be, amennyiben az nem képezi az elhunyt tulajdonát. A kórbonctani vizsgálatról jegyzőkönyvet kell készíteni.

3. A hatósági boncolás: feladata a rendkívüli halálesetek tisztázása. A rendkívüli halálesetek esetében mindig fennáll annak a lehetősége, hogy a halál bekövetkezése, valamely büntett következménye, hogy a halál beálltáért valaki felelős. Ennek gyanúját kizárólag boncolással lehet bizonyítani, vagy kizárni.

A 2/1988. (V.19.) IM rendelet III. fejezete az alábbiak szerint rendelkezik:

44. § (1) Rendkívüli halál esetén - ha nem esik a 45. § hatálya alá - a nyomozó hatóság a holttest hatósági boncolását rendeli el. Ennek elvégzésére igazságügyi orvostani vagy kórbonctani szakképesítéssel rendelkező szakorvost, rendőrorvost, illetőleg igazságügyi orvosszakértői intézmény vagy igazságügyi orvostani intézet orvosát kell alkalmazni.

(2) Ha a hatósági boncolás megkezdése után bűncselekmény alapos gyanúja merül fel, a boncolást azonnal félbe kell szakítani, és erről az igazságügyi orvosi boncolás elrendelése céljából azonnal értesíteni kell a nyomozó hatóságot.

45. § (1) Ha rendkívüli halál esetén bűncselekmény alapos gyanúja áll fenn, a nyomozó hatóság igazságügyi orvosi boncolást rendel el.

(2) Az igazságügyi orvosi boncolást két - állandó vagy kijelölt - igazságügyi orvosszakértő végzi.

Közülük legalább az egyiknek igazságügyi orvostani vagy kórbonctani szakképesítéssel kell rendelkeznie.

(3)

46. § (1) Ha a boncolással kapcsolatban laboratóriumi (toxikológiai, bakterológiai, kórszövettani, véralkohol stb.) vagy kriminalisztikai szakértői vizsgálatra van szükség, a foganatosítása végett a megfelelő állami szervet (9. §) a boncolást végző orvosszakértő közvetlenül keresi meg. Az igazságügyi orvosszakértői intézmény, illetőleg az igazságügyi orvostani intézet a laboratóriumi vizsgálatokat - az igazságügyi orvosi boncoláshoz kapcsolódó toxikológiai vizsgálat kivételével - saját hatáskörében elvégezheti.

(2) Tiltakozó nyilatkozat esetén a boncolás során a holttestből szervet és szövetet gyógyító célú felhasználásra nem szabad kivenni.

47. § Boncoláskor véleményt kell nyilvánítani arról, hogy az elhalt alkoholtól befolyásolt állapotban volt-e.

48. § (1) A boncolásról jegyzőkönyvet kell készíteni, amelynek tartalmaznia kell a boncolás helyét és időpontját, a boncolásban közreműködő és az eljáró hatósági személyek nevét és munkahelyét, továbbá a boncolás minden lényeges mozzanatát és valamennyi észleletét.

(2) A jegyzőkönyvben utalni kell a megőrzött bűnjelekre és ruharészekre.

(3) A jegyzőkönyvet a boncolásban közreműködő orvosok és a jegyzőkönyvvezető írják alá.

A hatósági boncolásról készített jegyzőkönyv okirat, amely a boncolás eredményeit rögzíti és az életellenes bűncselekmények, vagy baleset esetén a nyomozás egyik legfontosabb bizonyítéka.

A boncolási jegyzőkönyv négy fő részből áll.

1. A cím

2. A felzet, amely tartalmazza

- a halottra vonatkozó adatokat,
- a boncolás helyét és időpontját,
- a boncolást elrendelő hatóság megnevezését és az elrendelés számát,
- a jelenlévő személyek felsorolását.

3. A leleti részben kell leírni

- Külvizsgálat: A külleírás mellett pontosan és részletesen fel kell sorolni az egyedi jellegzetességeket és a hullajelenségeket, fényképfelvételekkel dokumentálva. Ismeretlen holtest esetén fokozott jelentősége lehet a különös ismertető jegyeknek.
- Külsérelmi nyomok: Az egyes külsérelmi nyomokat pontokba szedve, fejtetőtől talp felé, balról jobbra haladva kell rögzíteni. Tételelesen le kell írni az egyes sérülések elhelyezkedését, valamely meghatározott anatómiai ponthoz viszonyítva, a sérülés nagyságát, amit méréssel kell meghatározni, alakját, egyéb sebtani jellegzetességeit. Egyes esetekben szükséges lehet a sérülés fejtetőtől, talpsíktól, középvonaltól mért távolsága a kialakulási mechanizmus későbbi véleményezése szempontjából. Ha a halál orvosi beavatkozás után állt be célszerű ennek során kialakult külsérelmeket (injekciós tűszúrások, visszérpreparálások, műtéti folytonosság-megszakítások, stb.) külön pontokban részletezni.
- Belvizsgálat: A belvizsgálat során részletes leírást kell adni a koponyaűri-, a nyaki-, mellkasi-, hasi- és kismedencei szervekről, a csontos vázról, illetve ha egyéb testtájék is boncolásra kerül ezeket is dokumentálni kell. A kóros elváltozás hiányát is fel kell jegyezni, hiszen ez is lehet bizonyító erejű.
- Kiegészítő bonctermi vizsgálatok és mintavétel: a boncolás során végzett kiegészítő vizsgálatokat, és a kiegészítő vizsgálatokhoz történő mintavételeket dokumentálni kell.

4. A véleményi részben az előzményi adatok ismertetése után össze kell foglalni a leletből és a laboratóriumi vizsgálatok eredményeiből levont következtetéseket, meg kell határozni a halál okát és válaszolni kell az orvosi szakértelmet igénylő egyéb kérdésekre.

Leggyakoribb kérdések:

- Mi a halál oka?
- Milyen külsérelmi nyomok találhatók a holtesten és azok mitől keletkezhettek?
- A sértett szenvedett-e olyan megbetegedésben, amely a külső behatás nélkül is az adott időpontban a halálát okozta volna, vagy azt elősegíthette?
- Az azonnal kiérkező szakszerű orvosi segítség a halálos eredményt elháríthatta volna, vagy sem?
- Különösen baleseteknél fontos lehet annak tisztázása, hogy a sértett nem volt-e alkohol, vagy kábítószer hatása alatt? Továbbá annak megállapítása, hogy ez mennyire befolyásolta a cselekvési, menekülési, észlelési képességét.

- Milyen volt a sértett sérüléskori helyzete? Az egyes sérülések milyen sorrendben keletkeztek?

Hatósági boncolás után a halott akkor temethető el, ha a halottvizsgálati bizonyítványt kiállították, és arra a hatóság engedélyt adott.

4.4 Kihantolás

A kihantolás az az eljárás, amikor a már eltemetett holttestet boncolás, vagy személyazonosítás céljából földelik ki.

Kihantolásra kerülhet sor:

- az eltemetés után felmerülő mérgezés vagy egyéb erőszakos halál - bűncselekmény alapos gyanúja esetén,
- az előzőleg felboncolt és eltemetett holttest újbóli megvizsgálása céljából (hogy a boncolás hiányosságai, esetleg téves megállapításai korrigálhatóak legyenek),
- azonosítás céljából.

A kihantolás előtt orvosszakértőnek kell véleményeznie, hogy a kihantolástól várható-e eredmény a tények megállapítására.

49. § (1) A kirendelő szerv szükség esetén elrendeli a holttest kihantolását és az igazságügyi orvosi boncolást, ha a boncolástól előzetes vélemény szerint még eredmény várható.

(2) A kihantolást a kirendelő szerv részéről eljáró személy jelenlétében és igazságügyi orvosszakértő alkalmazásával kell végezni. Ha a kihantolást az igazságügyi orvosi boncolás a helyszínen közvetlenül követi, a boncolást végző orvosszakértőknek a kihantolásnál jelen kell lenniük.

(3) A kihantolási eljárás lényeges mozzanatait jegyzőkönyvbe kell foglalni, amelyet az orvosszakértő és a kirendelő szerv részéről eljáró személy aláír.

(4) Kihantolásnak és orvosszakértő alkalmazásának helye van a rendőrség államigazgatási jogkörben hozott határozata alapján is (pl. személyazonosítás céljából).

Tartalom

<i>1. Az igazságügyi szakértőkről</i>	<i>2</i>
<i>1.1 A bizonyítás</i>	<i>2</i>
<i>1.2 A szakértők.....</i>	<i>2</i>
<i>1.3 Az igazságügyi szakértők.....</i>	<i>3</i>
<i>1.4 A szakértői vizsgálatok</i>	<i>3</i>
<i>2. A halál beállta, a hullajelenségek.....</i>	<i>4</i>
<i>2. 1 A halál meghatározása</i>	<i>4</i>
<i>2.2 A hullajelenségek.....</i>	<i>5</i>
<i>3. A rendkívüli halál.....</i>	<i>5</i>
<i>3.1 Eljárás rendkívüli halál esetén</i>	<i>5</i>
<i>3.1 A rendkívüli halál fajtái.....</i>	<i>6</i>
<i>4. Orvosszakértői vizsgálatok.....</i>	<i>8</i>
<i>4.1 Halottszemle.....</i>	<i>8</i>
<i>4.2 A halottszemle végrehajtása</i>	<i>11</i>
<i>4.3 Boncolás.....</i>	<i>12</i>
<i>4.4 Kihantolás</i>	<i>16</i>

Felhasznált irodalom

Dr. Angyal Miklós: Igazságügyi orvostan a magyar büntetőjogi gyakorlatban Pécs, 2006.

Dr. Somogyi Endre: Az igazságügyi orvostan alapjai Medicina Budapest, 1977

Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet módszertani levelei

Herke Csongor - Hautzinger Zoltán: A magyar büntető eljárásjog alapvonásai Pécs, 2009

Dr. Pethő Erzsébet Margit: A modern kriminalisztikai eszközök bizonyítékként történő értékelése a büntetőeljárásban Budapest, 2004

¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény

² Az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvény

³ Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény

⁴ 34/1999. (IX. 24.) BM- EüM-IM együttes rendelet az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról

⁵ 2/1988. (V.19) IM rendelet